

ження елементи. Доцільність проведення обшуку також визначається його співвідношенням з іншими можливими слідчими діями та заходами.

Отже, проведення обшуку є складним та відповідальним етапом у кримінальному процесі, який вимагає чіткої відповідності вимогам законодавства та процесуальних норм. Наявність підстав для його проведення та дотримання встановленого порядку забезпечує законність та об'єктивність розслідування кримінальних правопорушень.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651-VI: із змін., станом на 05.08.2018 № 2509-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

2. Чучман, О. Підстави проведення слідчих (розшукових) дій, які потребують попереднього дозволу суду. Юридичний вісник 2022. С. 117-123.

3. Аладочкин Д. П. Щодо процесуального порядку проведення обшуку особи. 2019. С. 90.

4. Магмет, Г. Обшук: поняття, види та процесуальний порядок проведення. 2020. С. 51.

УДК 343.13

Євген Дмитрович КОНЯЄВ,

курсант 1 курсу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Катерина Вікторівна ГОРБУНОВА,

викладач кафедри кримінального процесу

та організації досудового слідства факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1120-2682>

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОСВІДУВАННЯ ОСОБИ

Кримінальне процесуальне право відноситься до публічних галузей права зокрема, складається з норм, що регулюють сферу

кримінального судочинства, діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду, фізичних та юридичних осіб тощо. Предметом регулювання цієї галузі права є відносини у сфері реалізації публічних (державних, суспільних) інтересів за допомогою переважно імперативного методу регулювання водночас, враховуючи трансформації правових цінностей, тенденції розвитку юридичної науки і практики, важливо на нашу думку приділяти увагу взаємній кореляції загальносуспільних і приватних інтересів в кримінальному процесі.

Відповідно до ст. 28 Конституції України кожен має право на повагу до його гідності та ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню [1]. Конституційне закріплене положення даної статті надає підстави стверджувати щодо пріоритетності прав людини по відношенню до державних інтересів. Крім цього, в ряді міжнародних актів, зокрема в Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права забороняється катувати і принижувати гідність особи, як цінність демократичної держави.

Втім, підняті питання знайшли своє відображення також в статті 11 Кримінального процесуального кодексу України «Повага до людської гідності» [2], що є показником того, що здоров'я, честь, гідність людини є найвищою цінністю суспільства і за жодних умов не підлягають порушенню.

Згідно зі ст. 241 КПК України освідування здійснюється для виявлення на тілі чи одязі свідка, підозрюваного або потерпілого слідів кримінального правопорушення та їх вилучення або виявлення особливих прикмет. Водночас, необхідно звернути увагу на об'єкт освідування, оскільки ним являється тіло живої людини, тому гарантії його проведення повинні бути надійними та чітко регламентованими законом. Аналіз ст. 241 КПК України діє підстави чітко виокремити ряд таких гарантій:

- по-перше, примусове освідування здійснюється виключно на підставі постанови прокурора;

- по-друге, освідування, що супроводжується оголенням частин тіла освідуваної особи, здійснюється особами тієї ж статі при цьому, дізнавач, слідчий, прокурор не вправі бути присутніми;

- по-третє, при освідуванні не допускаються дії, що принижують честь і гідність особи або є небезпечними для її здоров'я;

- по-четверте, зображення, демонстрація наявності чи відсутності на тілі особи, яка підлягає освідуванню слідів кримінального

правопорушення, що може розглядатися як образлива для освідуваної особи, зберігаються в опечатаному вигляді і можуть надаватися лише суду під час судового розгляду.

Однак, на нашу думку, для реального забезпечення прав особи під час здійснення освідування, зокрема в примусовому порядку, цих гарантій недостатньо та проводячи аналіз можливості застосування заходів примусу під час проведення освідування, виникає необхідність визначення учасників кримінального провадження, що можуть піддаватися освідуванню до яких можна віднести підозрюваного, потерпілого, свідка. Однак, з приводу участі у примусовому освідуванні таких учасників як свідок та потерпілий у багатьох науковців виникають багато дискусій, де одні, категорично виступають проти можливості застосування примусу щодо даної категорії учасників кримінального провадження, оскільки вони не порушували закон та не вчиняли кримінальне правопорушення, інші допускають таку можливість за певних умов.

Більшість авторів допускають можливість примусового освідування підозрюваного (обвинуваченого) та розглядають умови, за яких воно може бути проведено. Так, позиція науковців О. П. Кучинської та О. В. Щигля полягає в тому, що слідчий, прокурор можуть застосовувати заходи примусу при проведенні освідування особи, незалежно від відмови останнього, але також стверджують вчені, слідчий, прокурор не можуть одразу застосувати примус, оскільки неможливо проведення освідування до моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань в кримінальному провадженні [4, с. 58].

Європейський суду з прав людини займає позицію на підтримку обмеження примусових дій під час освідування і зазначає, що будь-яке втручання у фізичну цілісність особи з метою одержання доказів має бути об'єктом ретельної перевірки [3, с. 25].

На нашу думку, органи досудового розслідування для отримання біологічних зразків у невідкладних випадках, як крайній захід з метою збереження слідів кримінального правопорушення, якщо заходи переконання не надали позитивного результату, необхідно застосувати примусове проведення освідування без судового рішення, але з обов'язковим подальшим зверненням до слідчого судді з відповідною процедурою, відповідно до ст. 233 КПК України.

Отже, здійснення примусового освідування, що виражається в подоланні опору особи, яка йому підлягає, можна вважати законним способом виявлення слідів правопорушення, але якщо воно є

практично єдиним дієвим засобом для того, щоб отримати доказову інформацію, якщо немає інших процесуальних можливостей, що спрямовані на ефективність збирання доказів при розслідуванні кримінальних правопорушень. Дане питання потребує подальшого наукового обговорення для досягнення ефективності та вдосконалення проведення освідування у кримінальних провадженнях.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України із змінами (Відомості Верховної Ради України), 1996, № 30, ст. 141) URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#n42502>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України із змінами (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88), URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n468>

3. Савицький Д. О. Захист прав особи при проведенні освідування / Д. О. Савицький // Розкриття злочинів за новим Кримінальним процесуальним кодексом України [Текст] : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 8 листоп. 2012 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – С. 24-26.

4. Кучинська О. П., Щиголь О. В. Гарантії прав особи при проведенні освідування: сучасний стан, актуальні проблеми та шляхи їх вирішення. Вісник кримінального кримінального судочинства. 2018. №4. С. 54–62